

18000247

Gedeputeerde Staten Provinciale Staten van Zeeland
T.a.v. de statengriffier

PROVINCIE ZEELAND	
SG	AMBT.
AF - STAD	pb - sta
DATUM - 9 JAN. 2018	
DOC.NR.	18000247
ZAAK NR.	
CLASS.	

onderwerpInformeren over de voortgang van diverse
toezeggingen en moties gedaan door
gedeputeerde Schönknecht**kenmerk**

17028318

behandeld dooring. A. Scherbeijn
+31 118 631709**verzonden****- 9 JAN. 2018**

Middelburg, 9 januari 2018

Geachte Voorzitter,

In de verschillende vergaderingen van Provinciale Staten en de commissies Ruimte, Economie en Bestuur zijn door mevrouw Schonkecht toezeggingen gedaan. Middels deze brief willen wij u op de hoogte brengen van de stand van zaken rondom de hieronder genoemde toezeggingen.

Toezeggingen commissie REW, nummer 124

De toezegging is zo vertaald dat het gaat om evaluatie van het ganzenbeleid (inclusief de door ganzen aangebrachte schade) zoals dat is verwoord in het Ganzenakkoord. Dit beleid is vertaald naar concrete maatregelen in het Faunabeheerplan 2015-2019 van de Faunabeheereenheid (FBE).

Momenteel wordt gewerkt aan de (tussen)evaluatie van het Ganzenakkoord. In de evaluatie wordt de stand van zaken weergegeven m.b.t. de aantallen ganzen, zowel in de winter als in de zomer, het (financiële) schadeverloop, de getroffen beheermaatregelen (afschot, onklaar maken nesten, afvangst) en het gebruik van de subsidieregeling in ganzenrustgebieden. Hieraan worden enkele conclusies verbonden en aanbevelingen gedaan. Het betreft een tussenevaluatie omdat het beleid nog maar kort van kracht is en we slechts over een beperkte set van gegevens (die van de eerste twee jaren van het beleid) beschikken. In het Ganzenakkoord is een evaluatie na vijf jaren voorzien.

De opzet is met de FBE besproken en overeengekomen. Het eindproduct wordt begin 2018 verwacht en zal aan PS worden gestuurd.

Toezegging commissie Bestuur, nummer 21

Op 3 november heeft een zicht op beleid sessie plaatsgevonden met Provinciale Staten over de organisatieontwikkeling. Hierin is aangegeven welke stappen worden gezet in de doorontwikkeling van de organisatie met daarbinnen o.a. het verbeteren van het ambtelijk bestuurlijk samenspel. De handreiking Netwerksturing, die op 15 december in PS wordt behandeld, is een belangrijk product in de ontwikkeling dit samenspel.

Toezegging commissie Bestuur, nummer 28

Op 27 november 2017 vond een informatiebijeenkomst plaats voor Raden en Staten van de aandeelhouders PZEM, een tweede bijeenkomst is inmiddels gepland op 27 maart 2018. Daarmee is deze toezegging tot het periodiek informeren van PS opgepakt en zal in de planning voor de periode daarna worden opgenomen.

Toezegging commissie Ruimte, nummer 45

Tegelijk met het omgevingsplan 2018 zal de omgevingsverordening worden opgesteld. In de omgevingsverordening zullen alle bestaande provinciale verordeningen die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving, worden opgenomen, de landschapsverordening valt hier ook onder. Op punten zal deze gelijk worden herzien/geactualiseerd.

Toezegging commissie Ruimte, nummer 46

Het al dan niet instellen van een nieuw leefgebied voor damherten wordt meegenomen in de beleidsnota natuurwetgeving, waarvan de startnota in de commissie Ruimte van 24 november en in de vergadering van Provinciale Staten van 15 december is behandeld.

Toezegging commissie Ruimte, nummer 47, 79 en motie nummer 38

Deze toezeggingen en moties zijn afgehandeld met het opstellen van de kustvisie, ze zijn in dat traject abusievelijk niet afgemeld.

Toezegging commissie Ruimte, nummer 48

In het voorjaar 2017 is door 59 bedrijven een vergunning op grond van de Wet natuurbescherming aangevraagd om deel te nemen aan de pilot. Op basis van de passende beoordeling zijn 45 vergunningen beschikbaar. Op basis van de vooraf door ons besloten verdelingswijze zijn de vergunningen eind september 2017 verstrekt. De vergunning is geldig van 01 oktober 2017 tot en met 30 september 2017.

Aan de vergunning zijn diverse voorschriften verbonden die de effecten op de natuur (zo veel mogelijk) beperken. Het beroepsmatig rapen zal bijvoorbeeld uitsluitend plaatsvinden op de vrij toegankelijke slikken in de Oosterschelde, in de periode van twee uur voor tot twee uur na laagwater en uitsluitend tussen één uur voor zonsopkomst en één uur na zonsondergang. Enkel Japanse oesters die direct voor consumptie geschikt zijn zullen worden geraapt, kleinere- en geclusterde grotere exemplaren worden niet geraapt waardoor de structuur van de oesterbanken intact blijft. Er dient 1200 meter afstand tot zeehonden te worden gehouden en schorren en locaties waar zeegras groeit mogen niet betreden worden. Opgemerkt dient te worden dat recreatief rapen in de gebieden waar nu beroepsmatig geraapt mag worden reeds mogelijk is evenals andere vormen van betreding die verstorend zouden kunnen werken.

Aan de pilot is een monitoringsprogramma gekoppeld. Na drie jaar zal de pilot, mede aan de hand van de beschikbare monitoringgegevens, geëvalueerd worden. Aan de hand van de uitkomsten van deze evaluatie zal gekeken worden (of en) op welke manier de pilot vervolgt wordt.

Inmiddels is het monitoringsplan gereed en als bijlage bij deze brief gevoegd. Op basis van de gemaakte afspraken zal de pilot, op basis van dit monitoringsprogramma worden geëvalueerd.

Op basis van de uitkomsten van deze evaluatie zal gekeken worden (of en) op welke manier de pilot vervolgt wordt.

Om na drie jaar een uitspraak te kunnen doen over de uitkomsten van de pilot beroepsmatig handmatig rapen van Japanse oesters op de vrij toegankelijke droogvallende slikken en platen in het Natura 2000-gebied Oosterschelde zijn aan de pilot een aantal onderzoeksvragen en monitoringsactiviteiten gekoppeld.

Het uitvoeren van vogeltellingen op slikken bij laag water geeft input in de kwaliteitsbepaling van het leefgebied van steltlopers en in relatie met het leefgebied de omvang van effecten ten aanzien van gebruik. Deze vogeltellingen worden gedurende een jaar in vier seizoenen uitgevoerd door DPM (Delta Project Management). Tijdens afgaand water worden elke twee uur (2, 4 en 6 uur na hoog water) de vogels geteld en hun locatie genoteerd. Hiermee ontstaat er een beeld van de verspreiding van vogels tijdens laag water en het gebruik van de slikken voor het zoeken naar voedsel. De tellingen vormen basisgegevens voor een verdere analyse.

Naast dat effecten zouden kunnen zitten in het verstoren van vogels zijn er mogelijk ook effecten van het rapen op de oesterbanken zelf en dus ook de voedselbeschikbaarheid voor vogels. IMARES meet jaarlijks in opdracht van het ministerie van EZ de omvang en ligging van de oester en mosselbanken.

Gimaris Leiden en Tiko Seip Ecologisch Advies voeren tevens onderzoek uit naar het effect van het rapen op de voedselbeschikbaarheid voor vogels, zie hiervoor bijgevoegd monitoringsplan. Er zal gedurende drie jaar (de looptijd van de proef) worden gemonitord. De doelstelling van de monitoring is om eventuele langjarige effecten in beeld te kunnen brengen, waarbij gecorrigeerd wordt voor

seizoensmatige effecten (bv afname van bodemleven in de winter). De monitoring is hoofdzakelijk gericht op de veranderingen in bodemleven en daarmee mogelijke effecten in voedselaanbod voor foeragerende vogels van slikken en platen (voornamelijk steltlopers).

De vergunning houders dienen een registratie bij te houden op welke locaties, hoe vaak en hoeveel is geraapt. Met deze gegevens, de telgegevens, de metingen van IMARES en de resultaten van Gimaris Leiden/Tiko Seip Ecologisch Advies kan na afloop van de pilot meer gezegd worden over het economisch interessant zijn van het rapen en het mogelijke effect op de voedselbeschikbaarheid voor vogels en de aanwezige oesterbanken in relatie tot vogelconcentraties op de slikken.

Wij beschouwing al deze toezeggingen als afgedaan en verzoeken u deze van de toezeggingenlijst te schrappen.

Tot slot willen wij van deze gelegenheid gebruik maken om u te informeren over de Derde Voortgangsrapportage Natuur (VRN) die in november jl. aan de Minister is aangeboden. De VRN kijkt altijd een jaar terug en gaat dus over 2016. In de natuurvisie hebben wij met uw Staten afgesproken dat wij u informeren als de VRN verschijnt.

Algemene conclusie is dat de provincies ruim op schema liggen met de inrichting van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). De daling van de gemiddelde natuurkwaliteit, die sinds 1994, is ingezet is inmiddels gestopt. In sommige gebieden neemt de kwaliteit zelfs licht toe. Bij een aantal individuele ecosystemen, zoals open duin en heide, is deze positieve trend nog niet zichtbaar.

Voor Zeeland is opgenomen dat 98 hectare is ingericht en 38 hectare is verworven cq van functie gewijzigd. Dit gaat o.m. om percelen bij de St. Laurens Weihoek, de Yerseke Moer en de Braakman. Als voorbeeld is de Wallen van Sluis opgenomen. De VRN is te vinden op

<http://www.ipo.nl/publicaties/provincies-op-koers-met-realisatie-natuurnetwerk-nederland>.

De restant opgave per 1 januari 2018 is circa 930 ha natuur.

Met vriendelijke groet,

gedeputeerde staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

Bijlage: Monitoringsplan

Monitoringsplan Oesterrapen Oosterschelde 2017

Vraagstelling

Ten behoeve van de proeven met beroepsmatig rapen van oesters in de Oosterschelde dient monitoring plaats te vinden om de vraag "Wat is het effect van het rapen van oesters op de voedselbeschikbaarheid voor vogels?" te kunnen beantwoorden.

Het voorliggende monitoringsplan bevat de opzet van deze monitoring. Er zal gedurende drie jaar (de looptijd van de proef) worden gemonitord. De doelstelling van de monitoring is om eventuele langjarige effecten in beeld te kunnen brengen, waarbij gecorrigeerd wordt voor seizoensmatige effecten (bv afname van bodemleven in de winter).

Er wordt gebruik gemaakt van de expertise van Gimaris Leiden (veldwerk en analyse bodemmonsters) en Tiko Seip Ecologisch Advies (veldwerk, dataverwerking en rapportages).

Te toetsen activiteit

De te toetsen activiteit betreft het beroepsmatig rapen van oesters in de Oosterschelde. Bij het rapen worden alleen direct commercieel interessante oesters en gezonde halfwas geraapt. Beschadigde of sterk geclusterde oesters en lege schelpen blijven op de platen liggen.

Naar verwachting blijft hierdoor genoeg materiaal achter om de vaste vorm van de oesterbank in tact te laten. Er zullen gaten in de oesterbanken ontstaan, maar de verandering blijft beperkt.

Gaten ontstaan door rapen leiden mogelijk tot verbeterde foerageermogelijkheden en verhoogde biodiversiteit (zoals voor een aantal soorten is aangetoond bij het onderzoek in de Waddenzee).

De verwachting is hierbij dat er geen verandering in het substraat ontstaat (van hard naar zacht) en algemene effecten vergelijkbaar zijn met eerdere proeven in de Waddenzee. Indien er onverhoopt toch veranderingen optreden en er meer zacht substraat wordt gecreëerd, met mogelijke wijzigingen in bodemleven tot gevolg, dan wordt het monitoringsplan hierop aangepast.

Relevante vogelsoorten

Van de bovengenoemde activiteit wordt getoetst of er een effect is op de voedselvoorraad vogels die op slikken en platen foerageren en die als doelsoort zijn opgenomen in het beheerplan voor het Natura 2000-gebied de Oosterschelde. Het betreft de volgende vogelsoorten.

A026 Kleine zilverreiger	A034 Lepelaar
A048 Bergeend	A130 Scholekster
A132 Kluut	A137 Bontbekplevier
A138 Strandplevier	A140 Goudplevier
A141 Zilverplevier	A143 Kanoet
A144 Drieteenstrandloper	A149 Bonte strandloper
A160 Wulp	A161 Zwarte ruiter
A162 Tureluur	A164 Groenpootruiter
A169 Steenloper	

Monitoring

Onderzoeksopzet en gebiedkeuze

De monitoring is hoofdzakelijk gericht op de veranderingen in bodemleven en daarmee mogelijke effecten in voedselaanbod voor foeragerende vogels van slikken en platen (voornamelijk steltlopers). Ook wordt bij ieder bezoek de aanwezigheid van vogels genoteerd en eventueel bijzonderheden in het gedrag.

Er zal in twee gebieden worden gemonitord. De gebieden worden gekozen op basis van de volgende factoren:

1. De meest geschikte/interessante gebieden voor oesterrapers, op basis van overleg met de oestervissers/NOV;
2. Er wordt rekening gehouden met de dynamiek van de Oosterschelde, zodat één gebied een hoogdynamisch ecotoop betreft en één in laagdynamisch ecotoop ligt.

Ieder gebied wordt per raapseizoen 4 maal bezocht:

- T0. Vlak voor de start van het rapen
- T1. Bij aanvang van het rapen
- T2. Kort na de eerste raapdagen
- T3. Enige maanden verder in het raapseizoen.

Voor 2017 betekent dit een bezoek eind september, twee bezoeken in oktober en een bezoek eind december 2017-begin januari 2018.

Monstername macrozoobenthos:

Op T0, T2 en T3 wordt in 2 gebieden op minimaal 10 monsterpunten per gebied het aanwezige macrozoobenthos bemonsterd.

Bij T1 vindt geen monstername plaats. Dit bezoek is erop gericht om de werkwijze van het oesterrapen te beschouwen en om een beeld te krijgen van de reactie van de vogels op de raapactiviteit.

De monstername is erop gericht om binnen een laagwaterperiode een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de beschikbaarheid van macrozoobenthos die van belang is als voedsel voor de relevante vogelsoorten. Gezien de vraagstelling is de bepaling van de exacte soorten macrozoobenthos in dit geval minder relevant dan de hoeveelheden macrozoobenthos. Er wordt daarom gekozen om de macrozoobenthos uit de monsters in klassen (zoals wormen, slakken en kreeftachtigen) te verdelen en om vervolgens per klasse het gewicht te bepalen. De monstername is uitsluitend gericht op soorten macrozoobenthos die relevant kunnen zijn als voedselbron.

Bepaling monsterpunten:

In beide onderzoeksgebieden worden binnen één laagwaterinterval zo veel mogelijk monsters genomen. Het aantal monsters dat kan worden genomen is sterk afhankelijk van de hoeveelheid aangetroffen macrozoobenthos en de aard van het substraat. Per gebied worden minimaal 10 monsters verzameld, er wordt gestreefd naar beduidend meer monsters per gebied.

Bij de selectie van de monsterpunten wordt de variatie in biotische en abiotische factoren in het gebied zo goed mogelijk vertegenwoordigd. Hierbij wordt gelet op factoren zoals wierbedekking, oesterdichtheid en de gradiënt op het getij. Op deze wijze wordt ervoor gezorgd dat zowel dicht begroeide delen als schaars begroeide delen en zowel lang droog liggende delen als kort droogliggende delen worden bemonsterd.

Per monsterlocatie worden de volgende stappen doorlopen:

1. **Bepaling levende en dode oesters:** Op iedere monsterlocatie wordt binnen een vlak van een vierkante meter het aantal levende oesters en het aantal lege oesterschelpen geteld.
2. **Monstername:** Vervolgens wordt binnen het vlak een bodemonster genomen van ca 1 á 1.5 liter per monster, bijvoorbeeld door gebruik te maken van een schep of een steekbuis. Op basis van de maximale foerageerdiepte van de relevante vogelsoorten wordt hierbij een monsterdiepte gehanteerd van 15 centimeter.
3. **Zeven:** De monsters worden gezeefd over een 0.5 mm zeef.
4. **Classificeren:** De macrozoobenthos die op de zeef achterblijft wordt ingedeeld in klassen (zoals wormen, slakken en kreeftachtigen).
5. **Wegen:** Van aangetroffen relevante macrozoobenthos uit het monster wordt per klasse het (vers)gewicht bepaald.

Observatie vogels

Vooraf, tijdens, en na iedere monitoringsronde (T0 t/m T3) wordt genoteerd welke vogelsoorten er binnen het onderzoeksgebied aanwezig zijn. Daarbij wordt tevens gekeken naar eventuele bijzonderheden in het gedrag.

Rapportage

Er zal jaarlijks een korte rapportage met de bevindingen worden opgeleverd, waarbij gelijk een doorkijk naar de monitoring van het volgende jaar wordt gegeven. Aan de hand van de resultaten uit het eerste monitoringsjaar wordt vervolgens beschouwd of de aanpak van de monitoring moet worden bijgesteld. Indien aan de hand van de bevindingen uit de eerste ronde aanleiding is om de onderzoeksmethode aan te passen wordt in overleg met de NOV en de Provincie Zeeland het monitoringplan aangepast. Aan het eind van de projectperiode wordt één eindrapport met alle bevindingen opgeleverd.